

Rodinná politika pro Českou republiku

 Alternativní koncepce rodinné politiky, 17.10.2005

Občanský institut zpracoval společně s Českomoravskou asociací klubů dvojčat a vícerčat, **Centrem pro rodinu Hradec Králové**, Hnutím Rodina, Hnutím Nové rodiny - Fokoláre, YMCA - Živou rodinou a Společností pro podporu rodiny koncepci rodinné politiky, která je nesocialistickou alternativou vládní koncepce rodinné politiky. Materiál podporují rovněž mnozí poslanci a senátoři z různých parlamentních stran (KDU-ČSL, ODS, Cesta změny). Oficiálně byl veřejnosti a politické reprezentaci představen 12. října 2005.

PREAMBULE

Na základě Národní zprávy o rodině z roku 2004 a odpovídajícího vládního usnesení má vláda v letošním roce přijmout koncepci rodinné politiky a zaujmout zásadní postoj k podpoře rodiny. Při příležitosti tvorby tak významného dokumentu se následující nestátní neziskové organizace angažující se v podpoře rodiny rozhodly vládě i české politické reprezentaci předložit následující text, obsahující návrh koncepce nesocialistické rodinné politiky. Tento dokument budiž chápán jako příspěvek k celonárodní diskusi o rodinné politice a jako postoj v českém prostředí významného názorového proudu, jemuž jde o podporu přirozené rodiny a jejího postavení ve společnosti.

Občanský institut

Ymca – Živá rodina

Asociace klubů dvojčat a vícerčat

Společnost pro podporu rodiny

Hnutí Rodina

Nové rodiny – Hnutí Fokoláre

Centrem pro rodinu Hradec Králové

OBSAH

I. VÝCHOZÍ PRINCIPY

1. REFLEXE VÝZNAMU RODINY PRO STÁT A SPOLEČNOST
2. ELIMINACE STRUKTURÁLNÍ LHOSTEJNOSTI SPOLEČNOSTI VŮČI RODINĚ
3. RODINNÁ POLITIKA JAKO NÁSTROJ PODPORY VŠECH PŘIROZENÝCH FUNKCÍ RODINY
4. RODINA ZALOŽENÁ NA RODIČOVSTVÍ A NA MANŽELSTVÍ JAKO OBJEKT RODINNÉ POLITIKY
5. INSTITUCIONÁLNÍ PODPORA RODINY JAKO CÍL RODINNÉ POLITIKY
6. PRINCIP SUBSIDIARITY JAKO KLÍČ K AUTONOMII RODINY
7. VYVÁŽENÝ POMĚR MEZI EKONOMICKÝMI A SOCIÁLNĚ-EKOLOGICKÝMI OPATŘENÍMI

II. EKONOMICKÉ INTERVENCE: FINANČNÍ PODPORA RODINY

1. DAŇOVÁ ZVÝHODNĚNÍ JAKO ZÁKLAD FINANČNÍ PODPORY RODINY

Společné zdanění manželů jako podpora institutu manželství ve všech fázích života

Daňové úlevy rodinám s dětmi

2. REFORMA PODPORY RODINY V SYSTÉMU SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ

Podpora rodiny v systému sociální péče

Podpora rodiny v systému sociálního pojištění

Podpora rodiny v systému státní sociální podpory

3. PODPORA RODINNÝCH SLEV

4. PODPORA RODINNÉ MZDY

III. SOCIÁLNĚ-EKOLOGICKÉ INTERVENCE

1. SLAĎOVÁNÍ RODINNÝCH A PROFESNÍCH ROLÍ

Sukcesivní forma slučitelnosti jako cíl prorodinných opatření

Mateřská dovolená

Rodičovská dovolená a finanční zajištění rodičovské péče o děti

Flexibilní pracovní úvazky

Služby péče o děti

Návrat na trh práce

2. PODPORA PRORODINNÝCH SLUŽEB

3. PODPORA RODINY VE VZDĚLÁVACÍM SYSTÉMU

4. PODPORA RODINNÉHO BYDLENÍ

IV. PEDAGOGICKÉ INTERVENCE

1. PODPORA VÝCHOVY MLADÝCH LIDÍ KE ZDRAVÉMU MANŽELSTVÍ JAKO PREVENCE ROZVODOVOSTI

2. PODPORA RODINNÝCH PORADEN A PORADEN PRO ŽENY A DÍVKY

V. INTERVENCE STÁTU DO VNITŘNÍ SFÉRY RODINY

3. SYSTÉM SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

4. OCHRANA DĚTÍ PŘED NEGATIVNÍMI VLIVY ZE STRANY MODERNÍ SPOLEČNOSTI

5. OCHRANA RODINY PŘED DOMÁCÍM NÁSILÍM

VI. PODPORA RODINY V KRAJÍCH A OBCÍCH

VII. RODINA V POLITIKÁCH EVROPSKÉ UNIE

.
. .
. .
. .

I. VÝCHOZÍ PRINCIPY

1. Reflexe významu rodiny pro stát a společnost

Rodina je základní stavební jednotkou společnosti, v níž dochází k přípravě lidského jedince na život v širším společenském celku a k uskutečňování většiny základních potřeb člověka. Ve výkonu svých přirozených funkcí (biologicko-reprodukční, socializační, ekonomická, emocionální aj.) není role rodiny plně nahraditelná žádným jiným subjektem, ani co do formy, ani co do naplnění účelu těchto funkcí. Pokusy totalitního státu převzít některé přirozené funkce rodiny měly v minulosti velmi negativní důsledky ve výchově dětí, na stabilitu rodinného života, ale také na mezigenerační předávání základních mravních principů. Tato zkušenost je přesvědčivým svědectvím o tom, že právě nenahraditelné funkce rodiny jsou předpokladem existence každé formy státu, a jejich ohrožení či likvidace vede k mravní a posléze i k materiální destabilizaci celé společnosti. Stát založený na demokracii, právním řádu, respektu vůči lidským právům a lidské důstojnosti, musí zahrnout ochranu rodiny, rodičovství a manželství mezi základní priority své působnosti.

2. Eliminace strukturální lhostejnosti společnosti vůči rodině

V postindustriální době doprovázené upevněním sociálního státu je ohrožena původní ekonomická autarkie rodinného života. Význam dítěte v rodině se přesunul z roviny ekonomického zabezpečení na stáří do sféry emocionálního potenciálu, neboť hmotné zajištění

převzal na sebe státem garantovaný systém sociálního zabezpečení. Materiální nenahraditelnost rodiny se tak pro dospělého jedince vytrácí spolu se vzrůstajícím využíváním substitučních prostředků nahrazujících citové uspokojení z rodinného života. Relativní náklady na udržování rodiny naopak v postindustriální éře vzrůstají (náklady na výchovu dětí, hodnota ušlých zisků během doby péče o děti). Dochází tak ke kumulaci několika jevů, které negativním způsobem působí na existenci rodin. Společnost a stát, přesto že i nadále na přežití rodin bezprostředně závisejí, dosud dostatečným způsobem nekompensují ani neodstraňují relativní znevýhodnění rodin vůči ostatním formám života bez dětí. V převážné části jednotlivých politických oblastí není existence rodin zohledněna a stát zde vychází z atomistického pojetí společnosti jako souhrnu individuálních osob. Každá rodinná politika musí tuto situaci reflektovat a usilovat o odstranění imanentní strukturální lhostejnosti společnosti vůči rodinnému životu, tedy o eliminaci nespravedlivého ekonomického a společenského znevýhodnění rodin pečujících o děti oproti osobám věnujícím se pouze své profesní činnosti.. Jejím konečným cílem by mělo být nejen zrovnoprávnění, ale také zvýhodnění rodiny oproti ostatním formám života, a to právě s ohledem na její nenahraditelnou úlohu ve státě.

3. Rodinná politika jako nástroj podpory všech přirozených funkcí rodiny

Během uplynulých patnácti let došlo v české společnosti ke strukturálním změnám v rodinném a populačním chování, které ve svém souhrnu vedly k poklesu sňatečnosti, porodnosti a v důsledku toho k celkovému populačnímu regresu. Odstranění či zmírnění příčin těchto jevů by se mělo stát jedním z cílů státní rodinné politiky. Přesto však rodinná politika nesmí být motivována výlučně, ba ani převážně populačními cíly. Jejím základním principem se musí stát odstranění komparativního znevýhodnění rodiny, a to vyváženou podporou autonomního výkonu všech přirozených funkcí rodiny, včetně funkce reprodukční. Vyváženost zde bude spočívat právě ve faktu, že žádné funkce rodiny nebudou upřednostňovány a nadřazovány vůči ostatním. Podpora rodiny ve výkonu jejích přirozených funkcí s sebou nese jako jeden z důsledků i pronatalitní aspekt. Podpora rodiny jako základní společenské jednotky však musí být konečným cílem rodinné politiky, nikoli pouze prostředkem k uskutečnění jiných účelů. Právě v tomto aspektu se rodinná politika charakteristická pro demokratické zřízení odlišuje od populační politiky, kterou prosazují a prosazovaly totalitní režimy.

4. Rodina založená na rodičovství a na manželství jako objekt rodinné politiky

Při vymezení objektu rodinné politiky musí stát vycházet z preferencí definovaných odlišným přínosem a ekonomickým užitekem různých forem rodinného i ne-rodinného života. Rodina založená na dvou základních vztazích, manželském a rodičovském, představuje ve srovnání s ostatními typy soužití nejstabilnější formu svazku, vykazuje nejvyšší míru autonomie při výkonu rodinných funkcí a současně klade nejnižší nároky na státní rozpočet a současně představuje nejnižší míru celospolečenského zatížení. Proto by se měla stát východiskem státní rodinné politiky. Vláda České republiky toto stanovisko vyjádřila v Národní zprávě o rodině, která je podle jejího usnesení z 15. září 2004 východiskem státní rodinné politiky. Toto pojetí v žádném případě nesmí znamenat diskriminaci ostatních forem soužití. Každý člověk má právo žít v té formě života, kterou si zvolí. Stát má ovšem právo vyjádřit z hlediska svých ekonomických i společenských zájmů vlastní preference vůči určitým formám života, které se stanou základem vytváření mechanismů jeho rodinné politiky. Právě rodina založená na manželství je z hlediska státu tou formou života, která si zaslouží zvýšenou podporu v rámci státní rodinné politiky.

5. Institucionální podpora rodiny jako cíl rodinné politiky

Rodinná politika musí mít za cíl podporovat rodinu jako organický celek, jako svébytnou instituci. Její opatření by se proto neměla zaměřovat na „politiku členů rodiny“. Měla by tedy usilovat o upevňování vnitřní soudržnosti rodiny. Rodinná politika by tak v žádném případě neměla stavět jednotlivé členy rodiny do vzájemné opozice vytvářením oddělených sfér svých nástrojů v závislosti na pohlaví (muž/žena) či na mezigeneračním vztahu (rodič/dítě). Zasahování do vnitřních vztahů v rodině by mělo být omezeno jen na případy uplatnění norem trestního práva. Ostatní opatření rodinné politiky musí být zaměřena na rodinu jako celek a na podporu jejích jednotlivých funkcí.

6. Princip subsidiarity jako klíč k autonomii rodiny

Princip subsidiarity se musí stát etickým východiskem vztahu veřejné moci a sféry rodiny. Oproti nekontrolovatelné ingerenci státní moci do sféry společnosti a jejích dílčích jednotek v

totalitním státu je demokratický řád spojen s respektováním přirozené stavby společnosti. V souladu s principem subsidiarity musí být menším a nižším společenským tělesům ponechány veškeré pravomoci, které jsou tato tělesa schopna efektivně vykonávat. Tento princip musí platit i ve vztahu státu a rodiny. Rodině by měla být ponechána co nejširší míra autonomie v rozhodování o záležitostech, které se dotýkají jí samotné a jejích jednotlivých členů. Rodině tak musí být ponecháno právo například na rozhodování o způsobu výchovy dětí a o dalších důležitých záležitostech týkajících se výkonu jejích přirozených funkcí. Předpokladem k tomuto cíli, a současně výsledkem jeho uskutečňování, je ekonomická autonomie rodiny. Účelem jednotlivých opatření rodinné politiky by měla být podpora této autonomie. S ohledem na tuto prioritu je nutno konstruovat systém finanční podpory rodiny, který by měl vést k vyšší míře vědomí nezávislosti rodiny na státu, a současně by měl být motivován cílem odstranit strukturální ekonomické znevýhodnění rodiny.

7. Vyvážený poměr mezi ekonomickými a sociálně-ekologickými opatřeními

Cíl efektivní rodinné politiky založené na eliminaci strukturálního znevýhodnění rodin s dětmi ve společnosti oproti jiným formám soužití a současně na podpoře autonomního výkonu přirozených funkcí rodiny musí být naplněn za vyváženého použití nástrojů finančního i nefinančního typu. Opatření ekonomické podpory rodiny jsou prostředkem kompenzace finančního znevýhodnění. Je však nezbytné je doplnit rovněž dalšími opatřeními sociálně-ekologického charakteru, zvl. prorodinnými službami, které rodinám napomohou autonomně a správně vykonávat své přirozené funkce. Existence těchto služeb však nesmí být založena na převzetí těchto funkcí, nýbrž pouze na usnadnění a efektivizaci jejich výkonu, za něž však musí nést odpovědnost rodina. Rodinná politika nemůže být redukována na řešení sociálních problémů. Jejím hlavním smyslem by měla být investice do lidského potenciálu, do budoucnosti v horizontu desítek let. Rodina není sociální problém.

II. EKONOMICKÉ INTERVENCE: FINANČNÍ PODPORA RODINY

1. Daňová zvýhodnění jako základ finanční podpory rodiny

Dosavadní soustředění prorodinných opatření finančního rázu do pilíře státní sociální podpory v rámci systému sociálního zabezpečení musí být postupně transformováno ve prospěch daňových opatření. Právě podpora rodiny formou úlev na daních zvyšuje vědomí ekonomické autonomie a eliminuje pocit závislosti rodin na systému sociálního zabezpečení. Současně snižuje obtíže spojené s přerozdělováním prostředků v systému státního rozpočtu. Výše daňové podpory rodin by neměla být závislá na příjmové situaci rodin, neboť se jedná o nástroj horizontální solidarity bezdětných lidí s rodinami, který reaguje na konkrétní sociální situaci, jakou je uzavření manželství či přítomnost dítěte v rodině. Daňové zvýhodnění rodin musí vycházet z dvojího principu: pojetí rodiny jako organického celku, jako jedné daňové jednotky (za předpokladu souhlasu jejích členů) a nutnosti daňových úlev z příjmů osob starajících se o rodinu.

Společné zdanění manželů jako podpora institutu manželství ve všech fázích života

Nově zavedený systém společného zdanění manželů je dosud podmíněn přítomností dětí v rodině, což odporuje původnímu účelu tohoto institutu – podpory uzavírání manželství a pojetí manželů jako společné daňové jednotky. Narození dítěte ve většině případů následuje po uzavření manželství, proto je třeba podporovat samotný institut manželství daňovou cestou. Možnost využívat společného zdanění manželů by tedy měla být rozšířena na všechny manželské páry. Toto opatření by mělo pozitivní dopad také na starší manžele s dospělými dětmi, kteří za současných podmínek nemohou společného zdanění využívat.

S ohledem na to, že největší rozdíly v příjmech mezi manžely (tedy i nejvyšší finanční prospěch ze společného zdanění) jsou způsobeny právě péčí o nezaopatřené děti, rozšíření společného zdanění i na manžele bez nezaopatřených dětí nebude znamenat podstatné zvýšení zátěže pro státní rozpočet. Ministerstvo financí odhadovalo při zavedení tohoto institutu v roce 2004 dopad na státní rozpočet v roce 2006 ve výši - 0,5 až - 1 mld. Kč. Lze tedy dovodit snížení vybraných daní ve výši maximálně - 0,5 mld. Kč.

Daňové úlevy rodinám s dětmi

V rámci II. fáze reformy veřejných financí došlo k nahrazení dosavadního daňového odpočtu na vyživované dítě (nezdanitelné části základu daně) daňovým zvýhodněním. Je poskytováno

plošně pracujícím osobám s vyživovaným dítětem či dětmi ve výši 6000,- Kč ročně na každé z nich. Problémem tohoto opatření je jeho nevyjasněný vztah k dávkce státní sociální podpory, přídatku na dítě, poskytovanému rodinám s vyživovaným dítětem či dětmi s příjmem nepřesahujícím trojnásobek jejich životního minima (tedy celkem cca 80 % rodin s dětmi v ČR), a také jeho výše. Oproti předcházející úpravě je totiž daňové zvýhodnění na vyživované dítě nevýhodné pro poplatníky zdaňované vyšší sazbou daně. Dalším diskutabilním rysem tohoto opatření je nezohlednění věku dítěte, a tedy jeho rostoucích materiálních potřeb, případně jeho pořadí v rodině.

Vzhledem k tomu, že daňové zvýhodnění je poskytováno plošně ve formě jednotného příspěvku, ztrácí existence přídatku na dítě jako dávky státní sociální podpory svůj smysl. Vyjasnění vztahu mezi cestou daňové podpory rodiny a rodinnými sociálními dávkami by napomohlo úplné odstranění dávky přídatku na dítě doprovázené výraznějším navýšením daňového zvýhodnění na vyživované dítě. Rodiny bez ekonomicky aktivních rodičů by pak mohly využívat namísto dosavadního přídatku na dítě dávek poskytovaných z pilíře sociální péče, který je určen nízkopříjmovým rodinám ve stavu hmotné nouze. Roli plošné finanční podpory rodiny by místo přídatku na dítě převzala daňová politika.

Výše daňového zvýhodnění na vyživované dítě by v souladu s tímto navrhovaným opatřením měla být navýšena do úrovně životního minima vyživovaných dětí. Přínosem takového přístupu je poskytnutí finančních prostředků na zajištění životního minima dítěte každé rodině. Výše daňového zvýhodnění na dítě by tak zajistila, že státem uznané minimum nutné k obživě dítěte nebude rodiči odebráno ve formě daně, ale zůstane mu k dispozici (sleva na dani, případně daňový bonus). V rámci obecného cíle kompenzace výdajů spojených s péčí o dítě v rodině by toto opatření vedlo k výraznému snížení finanční zátěže rodin s dětmi, resp. k finanční kompenzaci nákladů spojených s výživou dítěte. Podpora bude směřována na výdělečně činné rodiče, kteří se snaží zajistit své děti vlastními silami a nespolehají pouze na pomoc státu. V případě osob nevýdělečně činných přebírá funkci zajištění životního minima na vyživované dítě pilíř sociální péče v systému sociálního zabezpečení.

Průměrná částka k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb u nezaopatřených dětí je 2 100 Kč měsíčně, ročně částka činí 25 200 Kč. Ministerstvo financí ČR odhadovalo při zavedení daňového zvýhodnění ve výši 6 000 Kč ročně dopady na rozpočet v roce 2006 zhruba na – 4,9 mld. Kč. Při zvýšení daňového zvýhodnění cca. čtyřikrát, vzrostou náklady na cca – 20 mld. Kč (oproti situaci při zachování stavu z roku 2004 před II. etapou reformy veřejných financí). Při odbourání dávky státní sociální podpory přídatku na dítě (v roce 2004 vyplaceno cca. 12 mld. Kč, zdroj MPSV) jsou náklady tohoto daňového opatření 8 mld. Kč. Celkové náklady by oproti současné daňové reformě vzrostly o 3 mld. Kč. Za tuto cenu dojde k mnohem efektivnější distribuci garantované částky životního minima dítěte jak co do způsobu tak také cílové skupiny příjemců.

2. Reforma podpory rodiny v systému sociálního zabezpečení

Systém sociálního zabezpečení musí i nadále zůstat významným zdrojem prostředků přímé finanční podpory rodiny. Smysl a účel prorodinných nástrojů uvnitř tohoto systému však musí lépe odrážet charakter sociálněpolitických opatření v kontextu veřejné správy. Tento charakter je definován dvěma základními pilíři sociálního zabezpečení: sociální pomocí (péčí) reagující na příjmovou situaci a sociálním pojištěním reagujícím na změnu sociální situace. První z nich musí zajišťovat pomoc rodinám v situaci příjmové nouze, druhý jednotlivcům, kteří se ocitnou ve změněné sociální situaci v důsledku svého rodinného života (narození dítěte, úmrtí člena rodiny, příp. uzavření manželství). Pilíř státní sociální podpory, vytvořený v systému českého sociálního pojištění v polovině 90. let, má v rámci tradičních sociálněpolitických opatření specifické a nejednoznačné místo. Jeho smyslem je podpora rodiny bez zásadního ohledu na příjmovou situaci nebo změnu sociální situace. Tento účel je třeba podrobit důkladné analýze a nově jej definovat v souvislosti s celkovou reformou finanční podpory rodiny. Součástí státní sociální podpory by měly být pouze takové příjmově netestované dávky typu demogrant, jejichž účel nemůže být naplněn systémem daňových úlev.

Podpora rodiny v systému sociální péče

Podpora rodiny v systému sociální péče musí nadále vycházet z dávkových mechanismů orientujících se příjmovou situací a reagujících na příjmovou, resp. hmotnou nouzi. Sociální péče by tedy měla být nástrojem podpory nízkopříjmových rodin, a to především těch, které

nemohou využívat systémů daňových odpočtů a slev na dani, tedy zejména rodin s nezaměstnaným živatelem, rodin samoživitelů apod. Systém zjišťování příjmové a majetkové situace rodiny nesmí vést ke znevýhodnění manželských rodin oproti nesezdaným párům. Proto je pro poskytování adresných dávek nezbytně nutné zvýšit kvalitu kontrol oprávněnosti nároku prováděním místních šetření sociálními pracovníky. Ta by neměla ohrozit autonomii rodiny, nicméně musí vést ke skutečnému zjištění majetkových poměrů domácností, a to i v případě nesezdaných párů žijících reálně ve společné domácnosti.

Podpora rodiny v systému sociálního pojištění

Otcovská dovolená

Dávky sociálního pojištění, které reagují na ztrátu příjmu v důsledku péče o dítě po jeho narození, je třeba uvést v soulad s koncepcí opatření na podporu slučitelnosti rodiny a zaměstnání. Především je zapotřebí legislativně zakotvit otcovskou dovolenou a odpovídající dávku při jejím čerpání hrazenou ze systému sociálního pojištění ve výši 69 % denního vyměřovacího základu. Dávka pomoci v otcovství by měla být poskytována po dobu dvou týdnů po narození dítěte nezávisle na poskytování peněžitě pomoci v mateřství. Samotná peněžitá pomoc v mateřství vázaná na dobu mateřské dovolené by však s ohledem na zájem dítěte měla být standardně vyhrazena matkám. Účelem otcovské dovolené musí být poskytnout otcům možnost podílet se aktivně na zabezpečení nejnnutnějších materiálních potřeb rodiny a současně být s matkou i dítětem v době bezprostředně následující po narození dítěte (viz také níže v textu).

Společné sociální pojištění manželů

Zvláštní ohled na rodinu je třeba reflektovat při přípravě reformy důchodového systému. Stát by měl umožnit vznik fakultativního společného sociálního pojištění manželů. Nárok na plnění ze sociálního pojištění by se v takovém případě rovnoměrně rozložil mezi oba manžele bez ohledu na výši jejich příjmů. Rozhodující by byla léta strávená v manželství. Tento institut by umožnil snazší zajištění žen bez vlastních příjmů pro případ rozvodu či úmrtí manžela.

Prorodinná důchodová reforma

Reforma důchodového systému musí vycházet z principu, že přítomnost a výchova dětí v rodině je investicí pro společnost, a současně je nezbytnou podmínkou udržení základních sociálních standardů ve státě, včetně samotného systému důchodového zabezpečení. Rodiče řádně vychovávající a pečující o děti by měli být proto zvýhodněni ve výši odváděných povinných příspěvků na sociální pojištění v rámci příspěvkově definovaného prvního pilíře důchodového systému. Naopak bezdětné osoby by měly odvádět vyšší příspěvek jako projev solidarity s rodinami s dětmi, které péčí o dítě zajišťují kontinuitu důchodového systému (tento systém existuje v řadě zemí Evropy, mj. byl od 1. 1. 2005 zaveden rovněž v Německu, kde jsou rodiče s dětmi zvýhodněni v rámci plateb na sociální pojištění ve výši cca 20%).

Současně by měla být zavedena možnost daňových asignací ekonomicky aktivních dětí za účelem podpory jejich rodičů v důchodu. Tento institut by vytvářel tlak na to, aby se rodiče starali rovněž o dobrou výchovu dětí. Daňová asignace se může stát příspěvkem k finančnímu zabezpečení osob v důchodovém věku, nikoli ovšem rovnocennou variantou vůči důchodovému pojištění.

Podpora rodiny v systému státní sociální podpory

Pilíř státní sociální podpory má dosud nevyjasněné postavení v systému sociálního zabezpečení a jeho dávky vykazují principy vlastní systému sociální péče (adresnost – nárok na základě výše příjmů domácnosti) i sociálního pojištění (reakce na sociální situaci – nárok na základě sociální události: narození dítěte apod.). Za účelem zjednodušení by měla konstrukce státní sociální podpory odpovídat svému účelu podpory rodiny jako takové. Na rozdíl od sociální péče by tedy tato podpora neměla být vázaná na příjmovou situaci rodin, ale na samotný fakt jejich existence. Dávky státní sociální podpory, které tomuto principu odporují, by měly být převedeny do systému sociální péče, nebo zásadně transformovány tak, aby nebyly příjmově určeny. Jejich společným principem by měla být kompenzace znevýhodnění, které rodinám vzniká v důsledku výchovy dětí či péče o jiné rodinné příslušníky a vlastní ocenění této činnosti. Vzhledem k tomu, že ke strukturálnímu znevýhodnění dochází u rodin všech sociálních a příjmových kategorií, je nezbytné, aby kompenzačně-odměňující systém státní sociální podpory

byl konstruován na principu univerzálních dávek, nikoli dávek adresných.

Rodičovský příspěvek jako ocenění pečující funkce rodin

Rodičovský příspěvek by se měl stát centrální dávkou státní sociální podpory konstruovanou jako odměna za domácí péči o dítě. Jeho principem musí být podpora těch rodičů, kteří kvůli řádné, domácí a celodenní péči o dítě rezignují na další příjem. Jejich výchovně-pečovatelská činnost by měla být chápána jako plnoúvazková pracovní činnost ve prospěch státu oceněná rodičovským příspěvkem jako sociální mzdou. Namísto pouze kompenzačního charakteru by měl převýšit charakter odměňující. V souladu s tímto pojetím péče o dítě v raném věku by výše rodičovského příspěvku měla odpovídat výši minimální mzdy. Současně by možnost pobírat rodičovský příspěvek v plné výši měla být omezena na rodiče skutečně vykonávající řádnou, osobní a celodenní péči. Rodičům, kteří se rozhodnou pro výdělečnou činnost a tuto péči dítěti zajistí jiným způsobem, by měla být poskytnuta poměrná částka rodičovského příspěvku určená na zajištění péče o dítě.

Při zachování současných podmínek by v roce 2005 mělo být formou rodičovského příspěvku vyplaceno zhruba 12 mld. Kč. Navýšila-li by se částka rodičovského příspěvku na 7 185 Kč měsíčně, ceteris paribus by vzrostla celková suma vyplácené dávky zhruba na dvojnásobek – 24 mld. Kč. Ne všem příjemcům však bude rodičovský příspěvek přiznán v plné výši. Výše uspořené částky (snížením příspěvku) z celkového objemu vyplacených finančních prostředků bude závislá na nastavení parametrů systému. Předběžným odhadem lze počítat s úsporou cca. 4 mld. Kč (rodiče zajišťující péči o dítě jinou fyzickou osobou nebo využívající na povolenou dobu služeb kolektivních zařízení péče o děti). Celkové zvýšení výplaty oproti současnému stavu by činilo přibližně 8 mld. Kč, což jsou prostředky, které by navíc plynuly rodinám s malými dětmi.

3. Podpora rodinných slev

Vláda by měla podporovat zavedení jednotného systému rodinných slev v kulturních a sportovních zařízeních, v nichž je zřizovatelem stát nebo jeho příspěvkové organizace. Záměrem tohoto systému bude podpora manželské rodiny s dětmi, nárok na získání rodinné slevy nebude limitován počtem dětí v rodině. Při zavádění systému rodinných slev by měly být metodicky podporovány i další kulturní a sportovní zařízení ve veřejném i soukromém sektoru. Stát bude rovněž podporovat vytváření informačních sítí o rodinných slevách poskytovaných ve veřejném i soukromém sektoru.

Prvotním krokem k optimalizaci systému rodinných slev ve veřejném sektoru je provedení detailní analýzy současného způsobu a výše poskytování rodinných slev v kulturních a sportovních zařízeních ve veřejném či zčásti veřejném vlastnictví. Na základě této analýzy bude možné přikročit ke konkrétním harmonizačním opatřením. Podporou rodinných slev dává stát signál i soukromému sektoru, že rodina a rodičovství má velkou společenskou prestiž a vyzývá jej tím k následování.

4. Podpora rodinné mzdy

Vláda by měla podpořit vznik institutu rodinné mzdy v rámci úřadů státní správy, v obdobné podobě, v níž existuje v řadě zemí v zahraničí (včetně např. podřízených organizací OSN). Základní mzda by byla navýšena podle počtu vyživovaných nezaopatřených dětí navýšena o přírůstek určený absolutní částkou.

III. SOCIÁLNĚ-EKOLOGICKÉ INTERVENCE

1. Sladování rodinných a profesních rolí

Stávající stav možnosti sloučit rodičovské a profesní role lze označit za nevyhovující. Zejména ve spojitosti se strukturálními změnami chápání sociální role muže a ženy ve společnosti má tato situace fatální následky na rodinný život a populační vývoj ve společnosti. Rostoucí nároky mladých žen do třiceti let na profesní uplatnění a rychlý karierní vzestup vedou ke snižující se porodnosti a odkládání porodů do vyššího věku. Absence opatření, která by usnadnila skloubení rodiny a zaměstnání pro oba rodiče tuto situaci ještě zhoršuje. Jedním ze zásadních problémů je nedostatek nabídky flexibilních forem zaměstnání, které umožňují získat rodičům pečujícím o malé děti pevný a trvalý příjem, aniž by bylo nutné zajistit celodenní péči o dítě jinou osobou. Jednotlivé formy flexibilního zaměstnávání (zkrácené úvazky, pružná pracovní doba, práce z domova aj.) jsou nedostatečně nabízeny, ale rovněž málo využívány i v případech

jejich nabídky, a to např. z důvodů neznalosti pracovněprávních předpisů či nízkému finančnímu výnosu v porovnání s rozsahem vykonávané činnosti.

Problémem sladování rodinných a profesních rolí je rovněž otázka zajištění péče o děti v době pracovní aktivity rodičů. Před nedávnem zavedená možnost střídání otce a matky během rodičovské dovolené a při pobírání rodičovského příspěvku tento problém neřeší, neboť v takovém případě zůstává vždy jeden z rodičů v roli pečující osoby. V případě pracovní aktivity obou rodičů je třeba zajistit odpovídající péči nerodičovskou osobou, a to buď na část dne nebo na celý den, v závislosti na rozsahu zaměstnání rodičů. V případě, že je zajištěna řádná, osobní a celodenní péče o dítě, má rodič od 1. 1. 2004 právo na pobírání rodičovského příspěvku bez ohledu na výši příjmu. Vzhledem k nedostatečnosti právní úpravy osobní péče nerodičovskou osobou (např. systém au-pair) či její nákladnosti (profesionální privátní pečovatelka) je často jedinou možností svěřením dítěte do denní péče příbuzného, převážně prarodiče. Druhou využívanou možností je zajištění kolektivní péče o dítě v jeslích nebo v mateřských školách. Ta je ovšem z hlediska duševního vývoje dítěte do 3 let věku dítěte nevhodná, a proto je odmítána převážnou částí pediatriů stejně jako Ministerstvem zdravotnictví ČR.

Konsekutivní (následná) forma slučitelnosti jako cíl prorodinných opatření

Stát vytvoří rodičům podmínky pro co nejširší možnost vlastní volby poměru mezi rodičovskou a profesní rolí, za předpokladu respektu blaha dítěte ve všech případech. Je třeba si uvědomit, že rodičovská péče o dítě je co do své náročnosti, společenské prospěšnosti, ale i ocenitelnosti v rámci výpočtu HDP, rovnoprávná s běžnou „výdělečnou“ profesí. V rámci slučitelnosti rodiny a zaměstnání nejde tedy o volbu mezi profesní činností a „setrváním v domácnosti“, ale mezi dvěma rovnocennými povoláními. Stát musí zajistit možnost svobodné volby poměru mezi oběma formami činnosti, aniž by jedna z nich oproti druhé byla finančně či sociálně výrazně nevýhodnější. Základem musí být plnohodnotné ocenění domácí péče o děti. Současný stav komparativně znevýhodňuje rodiče, kteří se rozhodnou sami celodenně pečovat o dítě v raném věku, neboť je jim poskytnuto finanční ohodnocení ve stejné výši jako rodičům, kteří řádnou, osobní a celodenní péči o dítě zajistí jiným způsobem a sami zvolí výdělečnou činnost. Proto je potřeba především zvýšit finanční podporu rodičů pečujících o děti tak, aby poměr mezi jednotlivými variantami řešení vztahu rodiny a zaměstnání zůstal vyvážený. S ohledem na duševní zdraví a blaho dítěte musí stát podporovat především tzv. následný (konsekutivní) model slučitelnosti, který směřuje k usnadnění návratu na pracovní trh po mateřské a rodičovské dovolené. Navíc bylo zjištěno, že matka po tom, co je s dětmi doma a vychovává je, má výrazné organizační (manažerské) zkušenosti, je méně konfliktní v mezilidské komunikaci a má zodpovědnější přístup k práci. Mateřství tedy i pro pracovní trh představuje významné zvýšení kvalifikace.

Mateřská dovolená

Období následující bezprostředně po narození či osvojení dítěte je zásadní pro navázání pevných a trvalých vztahů mezi dítětem a rodiči. Psychologické a pediatrické expertízy v České republice i v zahraničí jednoznačně prokazují, že právě navázání úzkých vztahů s rodiči je nutným předpokladem fyzického i psychického rozvoje dítěte. Vzhledem k tomu, že v nejranějším věku dítěte je nezbytná trvalá přítomnost a péče matky, musí stát zajistit, aby náklady příležitosti spojené s péčí o dítě během mateřské dovolené byly minimální. Proto by bylo vhodné zvýšit peněžitou pomoc v mateřství na 100 % původní (čisté) mzdy - denního vyměřovacího základu, jako je tomu například v Polsku a dalších zemích EU (100% původního příjmu zde bývá dosahováno buď přímo z nemocenského pojištění nebo doplatkem zaměstnavatele k přijaté dávce nemocenského pojištění).

V roce 2003 činila celková částka vyplacená na peněžitou pomoc v mateřství 3,77 mld. Kč. Za jinak stejných podmínek by zvýšení dávky na 100% z denního vyměřovacího základu znamenalo celkovou výplatu cca. 5,5 mld. Kč, tedy dodatečných 1,8 mld. Kč pro pečující matky.

V prvních několika týdnech po narození dítěte vzniká celé rodině vysoká zátěž spojená s přijetím a integrováním dítěte do rodiny. Proto je v této době vhodná současná přítomnost obou rodičů, kteří v tuto chvíli přijímají své vzájemně nezastupitelné rodičovské role. Otcům by v tomto pro budoucí vývoj rodinných vztahů důležitém období mělo být umožněno čerpání zvláštní dovolené (tzv. otcovská dovolená) v délce 2 týdnů za účelem spoluúčasti na péči o nově narozené (či osvojené) dítě (viz kap. II. 2.). Tato dovolená by měla být čerpána paralelně a nezávisle na mateřské dovolené.

Rodičovská dovolená a finanční zajištění rodičovské péče o děti

Perioda prvních tří až čtyř let po narození dítěte má zásadní význam pro jeho budoucí duševní i tělesné zrání. Existující empirické výzkumy prokazují, že individuální rodičovská péče o dítě je v této době nevhodnějším zajištěním úspěšného a zdravého vývinu dětského jedince. Naopak kolektivní péče je často příčinou zvýšené nemocnosti a opoždování psychosociálního rozvoje dítěte. Z tohoto důvodu je zapotřebí ponechat rodičům možnost co nejdelší osobní individuální péče o dítě se zajištěním dostatečného ocenění ze strany státu. Výkon této individuální péče je nezastupitelnou službou, kterou rodina společnosti poskytuje. Současná délka trvání rodičovské dovolené (do 3 let věku dítěte) by měla být sjednocena s délkou nároku na rodičovský příspěvek (do 4 let věku dítěte), a to ve prospěch delšího časového období. Rodičům, kteří se rozhodnou pobírat rodičovský příspěvek v plné délce svého nároku, tím vznikne právo na návrat do svého původního zaměstnání.

Výše rodičovského příspěvku by měla vycházet z principu mzdového ohodnocení vykonávané individuální péče o dítě jako služby (a současně produktu) ve prospěch společnosti, a proto by měla dosahovat alespoň výše minimální mzdy (viz kap. II. 2.).

Flexibilní pracovní úvazky

Stát by měl podporovat firmy poskytující rodičům s dětmi částečné pracovní úvazky či jiné formy flexibilního zaměstnávání daňovými úlevami. Současně musí být vytvořen propagační program na podporu zavádění flexibilních forem zaměstnávání ve státním i nestátním sektoru. Legislativně by mělo být upraveno tzv. právo na zkrácený pracovní úvazek pro zaměstnance v podnicích s více než 15 zaměstnanci. Formou prestižního ocenění „Podnik vstřícný rodině“ by měl stát podporovat soukromé subjekty, které budou přijímat zvláštní opatření příznivá rodičům s dětmi.

Služby péče o děti

Dostupnost služeb péče o děti je předpokladem pro snazší návrat rodičů do zaměstnání po době strávené vlastní osobní péčí o dítě. Strategie přístupu státu k problematice služeb péče o děti musí v první řadě vycházet z kritéria blaha dítěte, které se proměňuje v závislosti na věku. Do třetího roku dítěte by stát měl v souladu s expertními stanovisky podporovat především individuální péči o dítě, v ideálním případě ze strany rodičů. Kolektivní péče je vhodná teprve od třetího roku po narození dítěte. S ohledem na toto principiální východisko by měl pokračovat trend snižování počtu jeslí, které jsou určeny právě pro děti do 3 let věku. Jejich roli mohou přechodně přebírat mateřské školy přijímající děti od 2 roku věku s tím, že v budoucí době by jakákoli péče o dítě do 3 let věku měla být zajišťována individuálně. Stát za tím účelem musí legislativně upravit některé instituty alternativní individuální péče o děti a podporovat jejich další rozvoj (např. institut tzv. denních matek pečujících o několik dětí ve své domácnosti, systém au-pair a systém tzv. babysittingu). Jejich status je možno z velké části opřít o existující živnost „péče o dítě do 3 let věku“ upravenou v zák. č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů. Podpora rozvoje těchto typů služeb náleží z výrazné části do kompetence obcí, ovšem stát by měl vytvořit mechanismy částečné podpory financování těchto služeb. Do třetího roku věku dítěte by tyto typy služeb měly mít pouze doplňující charakter, neboť hlavní odpovědnost za individuální péči jako přirozenou funkci rodiny musí náležet rodičům, resp. rodině dítěte. Stát musí především podporovat schopnost rodin tuto přirozenou funkci vykonávat, aniž by tím docházelo k jejich ekonomickému znevýhodnění či sociální izolaci.

Pro děti od 3 do 6 let věku by měl nadále existovat systém dostupných mateřských škol jako zařízení kolektivní péče a předškolního vzdělávání. I v tomto věku by však stát měl umožnit rodičům svobodnou volbu, zda o dítě nadále pečovat individuálně či zda jej na celý den či jeho část umístit do zařízení předškolního vzdělávání.

Návrat na trh práce

Rozhodnutí o časovém okamžiku návratu na trh práce po ukončení doby domácí péče o děti musí být ponecháno svobodné volbě rodiny. Stát by měl vytvářet podmínky, aby tento návrat byl co nejsnazší a úspěšný. Podpora úspěšného návratu rodičů na trh práce může mít přímý i nepřímý charakter. Přímý charakter má podpora zaměstnávání matek a otců s malými dětmi v rámci politiky zaměstnanosti, podpora flexibilních forem zaměstnávání a finanční výpomoc za účelem zajištění nerodičovské péče o děti ve věku mezi 3 a 6 lety (viz předchozí odstavec).

Základním opatřením podporujícím zaměstnání rodičů po mateřské a rodičovské dovolené (rodičů, a především matek, s malými dětmi) je odvodové zvýhodnění zaměstnavatele, který zaměstná rodiče po návratu z rodičovské dovolené. Snížení daňového základu pro zaměstnavatele, který zaměstnává určité procento takových zaměstnanců, nepřispěje k přijetí prvního takového zaměstnance či napomůže pouze k přijetí jejich menšího počtu. Jako nejefektivnější se jeví snížení odvodů na sociální pojištění za každého předmětného zaměstnance. Tento krok zaměstnavatelům umožní snazší zaměstnávání těchto zaměstnanců a rodičům s malými dětmi poskytne komparativní výhodu v porovnání s ostatními potenciálními zaměstnanci. Takový přístup by bylo vhodné zohlednit i v budoucí reformě důchodového systému.

Nepřímý charakter má podpora udržování kontaktu rodičů s dětmi na mateřské a rodičovské dovolené s jejich původním zaměstnavatelem a podpora doplňování či zvyšování profesní kvalifikace rodičů a malými dětmi. Stát by měl v budoucnu zavést program využívání organizačních kompetencí získaných rodiči během mateřské a rodičovské dovolené na základě zkušeností s péčí o děti (tzv. program rodinných kompetencí, podle vzoru Rakouska).

2. Podpora prorodinných služeb

Reforma systému podpory prorodinných služeb by měla odrážet zvýšenou pozornost státu vůči rodině. Širší podporu by měly získat služby sanace rodin asistenčního typu napomáhající rodinám v jejich přirozeném prostředí plnit jejich funkce a udržet si svou autonomii. I po restrukturalizaci financování sociálních služeb a převedení jeho zásadní části do rukou krajů a obcí by měl stát zaručit plnou dostupnost asistenčních služeb podporujících sanaci rodin. V případě inovativních prorodinných služeb, které nejsou zahrnuty mezi sociální služby definované zákonem, by měla vláda zajistit trvalý dotační titul ze státního rozpočtu na jejich podporu. Možnost využití prorodinných služeb by se měla zvýšit reformou systému sociálních služeb umožňující snazší financování terénních sociálních služeb.

Do systému prorodinných služeb by měly být zahrnuty následující typy služeb:

1. prorodinné sociální služby pro osoby v sociálně nepříznivé situaci:

- asistenční služby
 - služby sanace rodin
 - služby rané péče
 - služby respitní péče
 - azylové domy pro matky s dětmi
 - domy s pečovatelskou službou
- ### 2. pedagogicko-poradenské služby
- manželské a rodinné poradny
 - poradny pro ženy a dívky
 - poradny pro oběti domácího násilí
 - pedagogicko-psychologické poradny
 - kurzy výchovy k manželství a odpovědnému rodičovství

3. služby pro rodiny s malými dětmi

- mateřská centra
- služby péče o děti

3. Podpora rodiny ve vzdělávacím systému

V souladu s principem subsidiarity musí být rodinám ponecháno právo svobodného rozhodování o výchově a vzdělávání svých dětí. Toto rozhodování může být limitováno pouze požadavkem společnosti na minimálních standardech úrovně vzdělanosti. Volba formy dosažení těchto standardů musí však zůstat v rukou rodičů, kteří si mohou zvolit školu pro své dítě. Rovněž domácí vzdělávání dětí musí být státem pojímáno jako alternativní forma plnění školní docházky pro děti ve věku odpovídajícím prvnímu stupni základní školy. Za účelem

podpory svobodné volby rodičů o typu školy pro své dítě by měl stát zajistit rovnováhu v podpoře státních a nestátních škol.

4. Podpora rodinného bydlení

Bytová politika je jedním z centrálních nástrojů rodinné politiky. Právě dostupnost bydlení je často předpokladem pro zakládání rodin. Vláda proto musí věnovat zvýšenou péči vytváření nástrojů na zvýšení dostupnosti bydlení především pro mladé rodiny. Jednou z podmínek těchto kroků je postupná deregulace nájemného, která odstraní rozlišování mezi regulovaným a tržním nájemným, které má nepříznivé důsledky především pro mladé rodiny bez nároku na bydlení s regulovaným nájemným. S ohledem na zlepšení jejich situace je deregulace trhu s nájmy nezbytná, ovšem s nutností ohledu na sociální soudržnost společnosti.

Nástroje přímé podpory bydlení musí odrážet cíle rodinné politiky. Rodina založená na manželství se proto musí stát jednou z explicitních cílových skupin opatření bytové politiky. Jednotlivé formy podpory, např. podpora stavebního spoření, podpora hypotečních úvěrů a další formy státních subvencí by měly odrážet cíl podpory institutu manželství. Rovněž systém novomanželských půjček je nezbytné reformovat tak, aby nedocházelo ke znevýhodnění rodiny založené na manželství, ale naopak k její preferenci.

Podporu rodiny v bytové politice by mělo podpořit zřízení právního institutu tzv. rodinného bydlení, který by nahradil současný institut společného nájmu manželů, resp. jej rozšířil rovněž do sféry vlastnického bydlení manželů.

IV. PEDAGOGICKÉ INTERVENCE

1. Podpora výchovy mladých lidí ke zdravému manželství a osvětových programů pro manželské páry týkajících se partnerských vztahů jako prevence rozvodovosti

Vláda by měla připravit národní program přípravy mladých lidí na život v manželství. Právě osvětová činnost mezi mládeží je vhodnou prevencí možných kritických situací v partnerském soužití. Politika státu by proto měla být zaměřena na podporu kurzů přípravy na manželství a partnerské soužití především pro středoškolské studenty, snoubence ale i manželských setkání pro manžele jako prevence rozvodovosti, a to formou zvláštních dotačních titulů či přímou podporou otevírání zvláštních výukových programů na středních školách.

2. Podpora rodinných poraden a poraden pro ženy a dívky

Systém podpory rodinných poraden by měl být sloučen se systémem podpory poraden pro ženy a dívky v situaci tzv. nechtěného těhotenství v rámci prorodinných sociálních služeb. Poradny pro ženy a dívky by měly být zřizovány ve všech obcích III. typu společně s rodinnými poradnami. Jejich role v rámci osvětové prevence potratovosti by měla být právně institucionalizována, např. zakotvením systému jejich povinné návštěvy před případným umělým přerušením těhotenství.

V. INTERVENCE STÁTU DO VNITŘNÍ SFÉRY RODINY

1. Systém sociálně-právní ochrany dětí

Systém sociálně-právní ochrany dítěte by měl vycházet z respektování zájmu dítěte na vyrůstání v jeho přirozeném rodinném prostředí. Vyjmutí dítěte z rodiny by proto mělo být spíše výjimečným krokem v případě, že ambulantní způsoby vnitřní sanace rodiny zcela selhávají. I v takovém případě by se měl stát cílem co možná nejrychlejší návrat dítěte do vlastní rodiny. Přechodná náhradní péče by měla být zajišťována profesionálními pěstouny, za předpokladu ověření jejich dostatečné způsobilosti k péči o dítě. Ústavní přechodná péče by se měla v budoucnu stát výjimečná.

V rámci náhradní rodinné péče by měl být kladen výraznější důraz na boj proti obchodování s dětmi za účelem osvojení. Výhradním zprostředkovatelem osvojení se musí stát orgány sociálně-právní ochrany. Neziskové organizace pohybující se v oblasti náhradní rodinné péče by měly být podporovány, ovšem současně by se měla zvýšit kontrola jejich činnosti ze strany státu za účelem prevence obchodu s dětmi.

2. Ochrana dětí před negativními vlivy ze strany moderní společnosti

Dosavadní systém ochrany dětí a mládeže před negativními vlivy společnosti je roztržštěn do celé řady legislativních předpisů v trestněprávní, občanskoprávní a obchodněprávní oblasti.

Mnohé normy jsou nevyhovující nebo jsou často obcházené. Vláda by proto měla připravit jednotný systém legislativní ochrany dětí zejména ve vztahu k negativnímu vlivu médií, nejlépe v rámci zvláštního zákona. Ten by měl obsahovat konkrétní předpisy omezující přístup dětí k mravně škodlivým tištěným a audiovizuálním médiím, ke zdraví škodlivým a návykovým látkám, do věku nepřiměřených veřejně přístupných prostor, jako jsou diskotéky, noční kluby, bary, herny apod. Zákon by měl stanovovat především povinnosti pro prodejce uvedených mravně závadných a zdraví škodlivých produktů a poskytovatele služeb, a dále různé druhy sankcí za jejich porušování. Vláda by měla současně výrazněji za pomoci dostupných prostředků, včetně častých namátkových kontrol, dbát na dodržování platných právních předpisů v oblasti mravní ochrany mládeže.

3. Ochrana rodiny před domácím násilím

Ochrana rodiny před domácím násilím by měla v první řadě vycházet ze snahy o ochranu celistvosti rodiny a ze zájmů všech jejích členů. Vláda by proto měla podporovat především prevenci domácího násilí a služby sanace rodiny a partnerských vztahů. Při řešení problémů domácího násilí by měl být kladen důraz na rozvoj dostupného poradenství a terapeutické péče pro pachatele i oběti domácího násilí. V rámci systémů sociálních služeb by měl stát podporovat rovněž azylová zařízení pro ženy – oběti domácího násilí. Jednotlivá opatření boje proti domácímu násilí prováděná ve sféře legislativní i exekutivní by měla vycházet z priority udržení celistvosti rodiny. Rozbití rodiny by mělo být poslední a současně výjimečnou možností, k níž lze přistoupit teprve poté, co byly vyčerpány všechny ostatní možnosti smírného řešení.

VI. PODPORA RODINY V KRAJÍCH A OBCÍCH

Regionální rodinná politika by se měla stát v budoucnu jedním z centrálních pilířů podpory rodiny ve státní správě. Obce i kraje mají širokou škálu kompetencí, které jim umožňují přijímat celou řadu opatření na podporu rodiny ekonomického i sociálně-ekologického rázu. V souladu s principem subsidiarity musí být obcím a krajům ponecháno plné rozhodování o formě jejich rodinné politiky. Systém jednotlivých opatření závisí kromě politicky definovaných priorit rovněž na konkrétním socioekonomickém a kulturním rámci dané obce či kraje, jejich velikosti atp. Koncepce regionální a komunální rodinné politiky musí být proto výhradně záležitostí tamních zastupitelských a správních orgánů. Stát by však měl obcím a krajům poskytnout dostatečné odborné poradenství ve věci jednotlivých možných prorodinných opatření formou školení úředníků obecních a krajských úřadů a regionálních politiků a produkcí informačních materiálů.

VII. RODINA V POLITIKÁCH EVROPSKÉ UNIE

Česká republika by měla v Evropské unii dbát na respektování principu kulturně-etické nezávislosti členských zemí, která vychází z principu subsidiarity zakotveného v primárním právu EU. V souladu s tímto principem náleží rodinná politika i rodinné právo do výhradní kompetence členských států. Vzhledem k multidisciplinárnímu charakteru rodinné politiky dochází často k jejímu průniku do některých stávajících politik EU (zvl. politika vnitřního trhu a boje proti diskriminaci). Tento trend by měl být v souladu s principem subsidiarity ovšem omezen jen na případy, kdy je jednání na úrovni členských států neefektivní. Česká republika by se měla zejména zásadně postavit proti snahám o harmonizaci jakýchkoli částí rodinného práva, a zejména o definici rodiny na evropské úrovni. Vzhledem k odlišným kulturním, etickým a politickým tradicím jednotlivých evropských zemí a regionů by takový vývoj byl v přímém rozporu s principem subsidiarity a ohrozil by státní suverenitu ve sféře rodinné politiky.